

CESUR YENİ DÜNYA'YA DOĞRU, YENİDEN...

PROF. DR. NÜKET ÖRNEK BÜKEN
HÜTF Tıp Tarihi ve Etiği AD Başkanı
HÜ Biyoetik Merkezi Müdürü
HÜ Akademik Etik Kurul Başkanı

İnsanlığı nasıl bir dünyanın beklediği, gelecek kuşaklara nasıl bir dünya miras bırakacağımız geçmişten günümüze hep merak edilmiştir. "İdeal devlet" tanımıyla Platon, Farabi, Thomas Moore gibi felsefik ve ideal olan üzerinden değerlendirmeler yapanlar kadar, yaşanan ve yaşanacak olan olgu üzerinden, doğrudan gerçekçi davranmaya özen göstererek tahmin yürütenler de olmuştur. İşte bu gerçekçiler için, felsefik ve ideal olandan çok, yaşanan ve yaşanacak olgu daha önemlidir. Bu yüzden ütopya distopya'ya evrilir; çünkü gerçekler daha karanlık bir tabloyu önümüze serer. Aldous Huxley ve Gerge Orwell bu açıdan ilk akla gelenlerdendir.

Yirminci yüzyılın en önde gelen İngiliz yazarlarından Aldous Huxley yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşayan pek çok yazar ve düşünür gibi, kaçınılmaz olarak, bir takım çelişkiler yaşamaktaydı. O devre değin görülmemiş pek çok değişikliğin çok hızla ve çok yoğun olarak yaşanması çağdaşları gibi Huxley'i de insanlığın geleceği hakkında düşünmeye itmiş ve bu konuda karamsarlığa sevk etmiştir.

Kapitalizmi ve getirilerinin insan onuru ve yaşamını zedeleyici bulan Huxley'in en büyük endişesi hızla gelişmekte olan bilim ve teknolojinin faşizm, komünizm gibi totaliter rejimler tarafından başarıyla bir baskı unsuru olarak kullanılacağı idi. Huxley, bu tür bir toplumda değer verdiği manevi unsurların, bireyselliğin ve de insan ilişkilerinin bir daha düzelemeyecek şekilde zarar göreceğini düşünüyordu. 1932 yılında yayınlanan Brave New World adlı anti-ütopyasında, Huxley, yaşadığı bu çelişkilerin bir sonucu olarak akılcılığın, faydacılığın, ve bilimsel yönlendirmenin özgürlük ve mutluluk ile bağdaşmadığını göstererek gerçek bir dengenin bulunmasının çok zor olduğunu altını çizmekteydi.

'Ford'dan Sonra' 632 yılında dünya istikrarı kavuşmuştur. Ama nasıl? Dokuz yıllık büyük bir savaş verilmiş ve 'istikrarı savunanlar' dünyayı ele geçirmişlerdir. Onlar geçmişten ders alarak, bilim ve teknolojiyi kullanarak sorunsuz ve kolay yönetilir insan üretmeyi başarmışlardır. Dünya tek bir devlettir ve bütün geleneksel, irksal ve dinsel farklılıklar yok edilmiştir. Bilinen her şey ortadan kaldırılmıştır; değerler, aile, kitaplar, bilgi.. İnsanlık birikimi ne varsa. Hatta doğal yolla üreme bile. İnsanlık tam

anlamıyla tersine çevrilmiştir. Eskiden iyi olan ne varsa, kötüdür. Sevgi kötüdür, çünkü zayıflıktır. Bir başkası yoktur, yalnızca 'ben' vardır ama gerçekte 'ben' denilecek bir ben de yoktur.

Kalıtım ve çevre, bilim ve teknoloji sayesinde çok önceden belirlenmektedir. Kitleler de, 'Pavlov' yöntemi gibi yöntemlerle, yapmakla yükümlü oldukları işleri sevdiklerine, adil bir biçimde idare edildiklerine ve iyi muamele gördüklerine, dolayısıyla çok mutlu olduklarına inandırılmaktadırlar. Huxley'in korkusu açıktır: insanlar sonuçta bilim ve teknolojiye ve onların erişilmez gücüne şiddetle inananlara ve bu gücü de kendi hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için kullananlara esir olabilirler. Bilimsel ütopyaların parodisi olan bu 'ütopyada' bilim ve teknolojinin tek başarısı sentetik müzik, sentetik gıdalar, sentetik aşk ve belki de en korkutucu olanı, sentetik insandır.

İnsanlar, devasa fabrikalarda her türlü tıbbi teknik kullanılarak şişeler içinde büyütülmekte ve diğer üretim bantlarından geçtikten sonra kreş, okul ve nihayet meslek gibi kanallar kullanılarak devletin kendisi için önceden belirlediği kaderi yaşamaktadırlar. Esasında ortada insan bile yoktur; ilerleyen tıp bilimi sayesinde hastalığa, genetiğine müdahale edilmiş her daim genç bir canlı vardır karşımızda. Hatta daha embriyo iken ürün-insanların ait olduğu sınıflara göre müdahale yapılmaktadır. Bu devasa eşit ve özdeş cemaat, gerçekte bir kast sistemine sahiptir; en altta yarı moronlar (epilson) rolleri gereği en aşağı işleri yaparlar; onun üstünde delta'lar vardır, işçi ve çiftçilere tekabül eder. Onun bir üstü gama'larıdır; teknisyenlere, güvenlikçilere denk düşer. Onun da üstü beta'larıdır; bir bakıma beyaz yakalı olanları temsil eder; müdürler, mühendisler ve diğer yöneticiler. En üstte ise alfa'lar yer alır. Elit insanlar. Hepsi dünyaya geldikleri şişelerinin sınırları kadar özgürdür. Bir diğer sınıfa geçiş yoktur; kimse aklından bile geçmez. Çünkü içinde buldukları sınıfta yaşamının en iyisi olduğuna şartlandırılmışlardır. Dünyayı ise denetçiler yönetmektedirler. En ufak bir farklılık bile denetçiyi ilgilendirir; çünkü farklılık istikrarı bozacak bir bakteridir.

Huxley, olumsuz bir ütopya (distopya) niteliği taşıyan romanında yukarıda sözünü ettiğimiz, Alfa, Beta, Gama, Delta ve Epsilon adlarıyla, kendi içinde genetik özdeşlerden oluşan beş farklı sınıfa bölünmüş bir toplum tablosu çizer. Özdeş vatandaşların ürettiği ve çoğaltılmış bebeklerin yetiştirme çiftliklerinde psikolojik koşullandırmaya tabi tutulduğu

bu hayali süreç, çağdaş anlamıyla klonlama (veya genetik kopyalama) olmasa da, sürecin yol açtığı etik ve toplum bilimsel kaygılar, bugün yaşanan kaygılara denk düşmektedir. Teknoloji bu nedenle birçok zaman insanın yalın-doğal varoluşu için "iki ucu keskin bıçak" niteliğindedir. Bir yandan hayatımızı kolaylaştıran ve zenginleştiren olanaklar sunarken bir yandan da tüm varlığımızı ciddi şekilde tehdit eden potansiyel bir tehlike haline gelebilmektedir.

Eşsiz insan üretimi düşüncesi buna tipik örnek olabilecek nitelikte. Aile, çocuğun sosyal yaşama ilişkin temel bilgileri aldığı ve bu doğrultuda şekillendiği en küçük ve en temel sosyal birimdir. Bu birim içinde annenin ve babanın rolleri büyük önem taşır. Doğanın ve doğanın bir parçası olan insanın gerek biyolojik gerek toplumsal varoluşuna, normal işleyişine, kendiliğindenliğine yönelik her müdahale birçok zaman hesaplanmayan sakıncalarla yüz yüze bırakır bizi.

Aslında anlatılan distopyada her şey birbirine bağlı. Psikolojik bir koşullanma üzerinden işleyen bir manipülasyon durumu söz konusu. Aynı zamanda totaliter bir yönetim mevcut ve mevcut bu düzendeki konformist insan tutumları da oldukça fazla. Totalitarizm ile manipülasyon kavramları aslında birbirine ne kadar bağlantılı. Biri çok masum sadece yönlendiriyor, yönetiyorum diğeri ise yönlendirmeye gerek kalmadan, korkutarak yönetiyorum. Yöneticiler rıza üretimini medya aracılığıyla yapmaktadır. Totaliter toplumdaki şiddetin yerini medya araçsal bir şekilde sürdürmektedir. Medya aracılığı ile kitleler kendileri ile ilgili her şeyden habersiz olmakta ve demokratik toplumların özünü oluşturan örgütlenmekten uzaklaştırılmaktadır.

Manipülasyon, hâkimiyet altındaki grupların çıkarlarının karşısında elit gücün (yeniden) üretilmesinin söylemsel biçimi olarak da tanımlanabilir. Yani elit

güç diye bahsedilen yönetimde sözü geçen grup ya da kişi güçlü olacağından, yönetilenler pasif konumda kalacaklardır; yönetilenler sadece söylenilenlere inancaktır, Cesur Yeni Dünyada olduğu gibi. Sanayinin çıkarları adına "atıp kurtulmak onarmaktan iyidir", yama artarsa refah düşer". Alıntılar, tüketim kültürünün insanlara nasıl aşılandığını, onları nasıl da yeniyeniden üretilmesi sağladığını göstermektedir. Bunların yanında bir de geçmişe karşı bir kampanya başlatılır; müzeler kapatılır, tarihi anıtlar havaya uçurulur, daha önce yayınlanmış tüm kitaplar yasaklanır. Toplumun eskiyle olan tüm bağları koparılır, eskiyle olan bağlar koparılmaz ise toplumun yeniyenye odaklanamayacağı ve tüketemeyeceği, eskilerle oyalanabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle insanlar yeni olan şeyleri tüketmeye yönlendirilirler.

İnsanlar günümüzdeki TV dizilerini, programları izleyerek nasıl uyandırılıyor, siyasi görüşlerini, ideolojik durumlarını göremeyecek hale getiriliyorsa, Cesur Yeni Dünya'da da başvuru yöntemi aynı, ancak araç medya değil de şartlandırılma ve somadır. Somayla bireyler uyandırılır, dünya güzel hale getirilir ve örgütlenmelerini engelleyerek, düzene karşı gelebilecekleri konuma sokulup manipüle edilirler. Demokratik toplumlar, bir bakıma totaliter yönetimle aynı düzende yönetiliyorlar. Ancak tek farkı yönetimin insanlarda güzellikle içselleştirilmesidir. Telkin sisteminin hedeflerinden biri salaklar ve cahillerdir. Bunlar deliklerinde tutulmalı, anlayabilecekleri kadar basitleştirilmiş matavallarla uyutulmalı, izole edilmelidir. En ideali, bunların her birini ve tek başına olmak üzere TV ekranının karşısına oturtmak, spor programları, diziler, yarışmalar seyrettirmekdir... Organize olmalarına izin verilmemelidir.

Cesur Yeni Dünya distopyasındaki çocuk yuvaları bu

yuvalarda müdürün sekiz aylık bebeklere yaptırmış olduğu olumsuz pekiştirileli Pavlov'un klasik koşullanma deneyinin uygulanması ilginçtir. Parlak kâğıtlı kitaplarla, çiçekleri bebeklerin önüne koyar, bebekler heyecanla parlak kitapları yalmaya başlar. Ardından siren sesi verilerek bebekler ürktülür. Daha şoklarını atamayan bebeklere bir de elektrik akımı verilir. Bebekler bağırıp, korkmaya başlarlar. Müdür tekrar kitap ve çiçekleri bebeklerin önlerine koydurur. Bebekler artık kitaplardan ve çiçeklerden uzak dururlar. Müdür bu durumdan zevk alır çünkü olumsuz pekiştireci kendisine göre olumlu olan davranışı ortaya çıkarmak için kullanmıştır. İnsanlar klasik koşullanmayla manipüle edilmektedir. Öğrencilerden biri müdüre topluluğun değerli zamanının kitapla harcanmaması gerekliliğini anladığını, ancak bebekleri çiçeklerden refleks olarak uzaklaştırmasının amacını anlamadığını söyler. Müdür; nedeninin yüksek ekonomi politikası olduğunu söyler. "Kır çiçekleri bedava, doğa sevgisiyle fabrikalar çalışmaz." der. "Kitleleri kırlardan nefret etmeye şartlandırırken aynı zamanda onlara doğa sporlarını sevmeye şartlandırıyoruz. Bunu yaparken de tüm doğa sporlarının gelişmiş aletlerle yapılmasını sağlıyoruz böylece hem endüstriyel ürünler, hem de ulaşım tüketiyorlar. Ve herkes, herkes gibi olmaya başladıkça bizde elektrik şokuna giriyoruz." diye savunusuna devam eder.. İnsanlar doğadan kopararak mutsuz olur ve somalara (uyuşturucu) başvururlar, her şey yapaydır ama herkes standartlaştığı tek tipe dönüştüğü için kimse aykırı bir düşünce ortaya atamaz.

Huxley, okurların Brave New World'u bir ikaz olarak değerlendirmelerini istiyor ve onları, duygularının ve akıllarının ışığı altında en doğru yolu bulmaya teşvik etmeyi amaçlıyordu. Cesur yeni Dünyayı yeniden okuma, yorumlama ve düşünme zamanı gelmedi mi?

Sağlık Çalışanlarına Ulaşmada En Etkin, En Kısa, Tek Adres
www.sagliginsesi.com